International

scientific and practical conference

DECEMBER 6
2024

2024

STDF

Science technology& Digital finance

Google Scholar

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

JIZZAKH BRANCH OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN NAMED AFTER MIRZO ULUGBEK

Scientific journal of Science technology & Digital finance

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic

(December 6, 2024)

(Part 2)

Jizzakh-2024

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic – Jizzahk: Department of economics and tourism of Jizzakh branch of the national university of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, December 6, 2024, 450 pp.

Editors in charge: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O'ralov A.I.

In the collection of materials of the conference, the role and role of Science, Education and production in the era of globalization, the pressing problems of the issues of interaction of these processes, feedback on their solutions were presented by mature specialists of the field.

In addition, research on the scientific and practical topic, carried out in the economics, Exact Sciences, Natural Sciences and socio-humanities during the globalization period, information is presented in the scientific and practical fields, which includes the latest innovative technologies in the fields of production.

It can be argued that this collection is one of the specific intersections of current thoughts and innovative ideas of the world of science. This scientific and practical conference was actively attended by professors and scientific researchers engaged in scientific research in Uzbekistan and foreign countries. In increasing the position of the scientific and practical conference, the professors and teachers of domestic and foreign higher educational institutions made a significant contribution.

Professors and teachers of foreign higher educational institutions who actively participated in the work of the conference made a worthy contribution to the high level of interaction with scientists of our country. The processes of international cooperation with foreign countries and exchange with them in the field of Science in the era of globalization have a positive effect on the development of Higher Education, the fields of Science and production. The materials of this conference are special in that they include a wide range of research, from theoretical developments to practical solutions, demonstrating the diversity of approaches and directions in this area.

In conclusion, it should be noted that this scientific and practical conference will be a very useful collection for everyone who is interested in modern research in the fields of further development of Higher Education, Science, Education and production in the era of globalization. The authors are responsible for the content and quality of the articles and abstracts included in the collection.

TASHKILIY IQTISODIY JINOYATLAR: TASHKILIY IQTISODIY NAZARIY YONDASHUV

To‘xtayev Alimardon
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universitetining Jizzax filiali

Annotatsiya: Maqola, tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar — bu bir guruh yoki tashkilot tomonidan amalga oshiriladigan, iqtisodiy manfaatlarni o‘zlashtirishga qaratilgan noqonuniy faoliyatlar — ning mohiyatini, turlarini va ularning iqtisodiy tizimga ta’sirini ko‘rib chiqadi. Asosiy e’tibor, jinoyatlarning iqtisodiy sabablari va ular bilan kurashish uchun zarur bo‘lgan iqtisodiy va huquqiy yondashuvlarga qaratilgan. Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar bo‘yicha nazariy yondashuvlar, ayniqsa, iqtisodiy manfaatlar, ratsional tanlov va institutsional tizimlarni inobatga olgan holda jinoyatlarning oldini olish va ularga qarshi kurashishning samarali usullarini ishlab chiqishga yordam beradi. Maqola, shuningdek, tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar bilan kurashish uchun huquqiy va iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirishning muhimligini ta’kidlaydi.

Kalit so‘zlar: tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar, korrupsiya, soliq firibgarligi, pul yuvish, monopoliyalashish, iqtisodiy nazariy yondashuv, ratsional tanlov nazariyasi, insoniy manfaatlar, huquqiy islohotlar, xalqaro iqtisodiy jinoyatlar, iqtisodiy tizim, jinoyatchilik va iqtisodiy ta’sir, tashkiliy struktura.

Kirish

Iqtisodiyot va jamiyatning rivojlanishi, nafaqat qonuniy faoliyat, balki tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar kabi noqonuniy harakatlar bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar (TIJ) — bu noqonuniy iqtisodiy faoliyatlarni amalga oshirishda o‘zaro tashkil etilgan va muayyan maqsadlar bilan bog‘langan guruhlar yoki tashkilotlar tomonidan qo‘llaniladigan jinoyatlarni anglatadi. Ushbu maqola tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar, ularning iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri hamda tashkiliy iqtisodiy nazariy yondashuvning ushbu jinoyatlarga qarshi kurashishdagi o‘rni haqida kengroq tahlil qiladi.

I. Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar: tushuncha va turlari

Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar o‘z ichiga turli xil noqonuniy faoliyatlarni oladi, ular orasida:

- Korrupsiya: Jamoat xizmatlarida yoki xususiy sektor kompaniyalarida noqonuniy to‘lovlar yoki o‘zaro kelishuvlar asosida amalga oshiriladigan jinoyatlar.
- Aktsiyadorlik firibgarligi: Tashkilotning rahbariyati yoki yuqori lavozimli shaxslar tomonidan aksiyalar va kompaniya faoliyatini noto‘g‘ri boshqarish, firibgarlik yo‘li bilan foyda olish.

- Soliq firibgarligi: Soliq to‘lashdan qochish va soliqni kamaytirish maqsadida qonunlarni buzish.
- Pul yuvish: Noqonuniy yo‘llar bilan olingan pul mablag‘larini qonuniy faoliyatga kiritish.
- Monopoliyalashish va kartellar: Bir guruh kompaniyalar tomonidan raqobatni cheklash va narxlarni sun’iy ravishda oshirish.

Bu jinoyatlar, nafaqat mamlakatlar iqtisodiy tizimiga zarar yetkazadi, balki jamiyatda ishonchni kamaytiradi, raqobatni cheklaydi va adolatsizlikni kuchaytiradi.

II. Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar va iqtisodiy nazariy yondashuv

Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashishda iqtisodiy nazariy yondashuvlar alohida ahamiyatga ega. Bu yondashuvlar iqtisodiy jinoyatlar va ularni amalga oshirishdagi motivlarni tushunish, ularning ijtimoiy va iqtisodiy ta’sirini baholashda yordam beradi. Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar bo‘yicha iqtisodiy nazariyalar odatda quyidagi asosiy prinsiplar va yondashuvlarni o‘z ichiga oladi:

1. Asosiy iqtisodiy manfaatlar va motivlar:
   - Insoniy manfaatlar nazariyasi: Jinoyatga yo‘l qo‘ygan shaxslar ko‘pincha shaxsiy foyda olishni maqsad qilishadi. Bu ularning iqtisodiy manfaatlariga asoslanadi.
   - Ratsional tanlov nazariyasi: Jinoyatlarni amalga oshirishdagi qarorlar, foyda va zararlarni hisoblashga asoslanadi. Agar jinoyatni amalga oshirishning foydasi uning imkoniyatlarini taqsimlashdan ortiq bo‘lsa, jinoyatning sodir etilishi ehtimoli ortadi.
2. Institutsional yondashuv:
   - Huquqiy va iqtisodiy tizimlar o‘rtasidagi aloqalar: Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar ko‘pincha yomon ishlov berilgan huquqiy tizim va ijtimoiy inshootlar bilan bog‘liq bo‘ladi. Shu bois, institutsional muhitni yaxshilash, qonunlarni kuchaytirish jinoyatlar darajasini kamaytiradi.
3. Xalqaro iqtisodiy yondashuvlar:
   - Global iqtisodiyot va transmilliy jinoyatlar: Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar nafaqat milliy darajada, balki xalqaro miqyosda ham sodir bo‘lishi mumkin. Xalqaro miqyosdagi iqtisodiy jinoyatlar, masalan, xalqaro savdo, soliq qochirimlar, va pul yuvish operatsiyalari global biznes jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq.

III. Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar va ular bilan kurashish: nazariy tavsiyalar

Iqtisodiy jinoyatlar bilan kurashishning samarali yo‘llaridan biri – ularni oldini olish va jazo choralarini kuchaytirishdir. Quyidagi tavsiyalar tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar bilan kurashishda yordam beradi:

1. Korrupsiyaga qarshi kurash: Korrupsiyani kamaytirish uchun qonuniy tizimni kuchaytirish, shaffoflikni ta’minlash va davlat boshqaruvi faoliyatini demokratlashtirish zarur.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

2. Monitoring va audit: Tashkilotlarda nazorat mexanizmlarini kuchaytirish, firmalar va davlat organlari faoliyatini muntazam ravishda audit qilish jinoyatlarning oldini oladi.

3. Jazo choralarini kuchaytirish: Jinoiy faoliyatni sodir etgan shaxslarni jiddiy jazolar bilan jazolash, shu jumladan iqtisodiy jazolarni va sud jarayonlarini joriy qilish.

4. Xalqaro hamkorlik: Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Xalqaro huquqiy kelishuvlar, hamkorlik va muvofiqlashtirishni ta’minlash jinoyatlarni samarali tarzda bartaraf etishga yordam beradi.

Xulosa

Tashkiliy iqtisodiy jinoyatlar iqtisodiy tizim va jamiyat uchun katta xavf tug‘diradi. Ularni aniqlash va bartaraf etishning samarali yo‘llarini ishlab chiqish zarurati mavjud. Tashkiliy iqtisodiy nazariy yondashuvlar, jinoyatlarning ildizlariga chuqurroq kirib borish va ularni iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlar bilan bog‘lash orqali, iqtisodiy jinoyatlar bilan kurashishda yangi strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Samarali qonunchilik, iqtisodiy ta’lim, xalqaro hamkorlik va monitoring mexanizmlari o‘zgarishlar uchun muhim vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Becker, G.S.** (1968). *Crime and Punishment: An Economic Approach*. Journal of Political Economy, 76(2), 169-217.
2. **Friedrichs, D.O.** (2010). *Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society*. Cengage Learning.
3. **Tilly, C.** (2003). *The Politics of Collective Violence*. Cambridge University Press.
4. **Cressey, D.R.** (1953). *The Theft of National Defense Secrets*. Glencoe Free Press.
5. **Shover, N., & Hochstetler, A.** (2006). *Choosing White-Collar Crime*. Cambridge University Press.
6. **Friedrichs, D.O.**, & **Lyng, S.** (1993). *Organizations, Institutions, and Economic Crime*. Aldine de Gruyter.
7. **Becker, G.S.**, & **Stigler, G.J.** (1974). *Law Enforcement, Malfeasance, and Compensation of Enforcers*. Journal of Legal Studies, 3(1), 1-18.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek